

UTBILDNING

EN RAPPORT AV MODERATA
UNGDOMSFÖRBUNDETS
REFORMGRUPP

Rapporten är skriven av en arbetsgrupp och förslagen som framförs behöver inte nödvändigtvis delas av Moderata Ungdomsförbundet.

INLEDNING

En väl fungerande skola och en god utbildning är av stor vikt – både för individen och för samhället i stort. I en alltmer globaliserad och digitaliserad värld ökar vikten av kunskap för att vara internationellt konkurrenskraftig.

Syftet med rapporten och de förslag vi presenterar fokuserar primärt på två saker:

Dels på att höja kunskapsnivån hos svenska elever. Sverige har länge varit ett land som, när det kommer till befolkningens utbildningsnivå, varit konkurrenskraftigt internationellt och vi ligger dessutom strax över OECD-genomsnittet i andel högskoleutbildade. En oroande trend är dock att Sverige under många år nått allt sämre resultat i PISA-undersökningar - särskilt tydligt blev detta i PISA-undersökningen från 2012 då Sveriges nådde lägre resultat än genomsnittet i samtliga områden.

För det andra behöver svensk utbildning och dess finansiering präglas av liberalkonservativa idéer i mycket större utsträckning än idag. En viktig princip för oss som tror på dessa idéer är att bara det mest nödvändiga ska betalas av det offentliga - eftersom varje skattekrona är en krona som tagits från en hårt arbetande människa. Grundprincipen för oss i Moderata ungdomsförbundet är därför att det är den som nyttjar en tjänst som bör finansiera den - inte skattebetalarna. Den som valt att inte skaffa barn eller den som är ofrivilligt barnlös borde inte tvingas finansiera barnomsorg, skolmat eller skolgång för någon annans barn. Vägen till ett Sverige där vårdnadshavarna själva finansierar barnets skolgång är dock lång och det är mycket osannolikt att vi når dit inom en snar framtid. Redan nu kan vi däremot arbeta för att vi ska ta små steg längs denna väg - och ett par förslag på detta presenteras i denna rapport.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Konkurrenskraftig utbildning	6
Tidigare betyg	6
Fler undervisningstimmar	6
Antagning och ansökan till grundskolan	7
Rättvisa betyg	7
En relevant utbildning	9
Estetiska ämnen	9
Hem- och konsumentkunskap	9
Elevens val	10
Gymnasieskolan	11
Yrkesförberedande gymnasieutbildningar	11
En mer individanpassad gymnasieskola	11
Gymnasiearbetet	12
Finansiering	13
Förskolan	13
Avgift för undervisning	13
Barnbidraget	13
Skolmat	14
Högre utbildning och forskning	15
Finansiering av Sveriges universitet och högskolor	16
Studentekonomi	16
Studieavgifter	18
Nedskärning av högskolesektorn	19
Bildning	21
Autonomi av svenska universitet och högskolor	22
Arbetsanknytning	24
Digitalisering och internationalisering	25

KONKURRENSKRAFTIG UTBILDNING

Sverige presterar idag bättre än genomsnittet för OECD när det kommer till läsförståelse. Vi ligger nära genomsnittet inom matematik och naturvetenskap samt när det kommer till skillnader i elevernas prestation baserat på kön och social bakgrund. Sämst resultat återfinns i skillnaden i resultat för utrikes födda och elever som fötts i Sverige¹.

Det är problematiskt att elevers resultat påverkas av härkomst, men det är det inte vad svensk skola bör fokusera på. Ingen elev ska hamna mellan stolarna och inte klara grundskolan med godkända resultat - men i grund och botten bör Sverige se stora klyftor mellan högpresterande och lågpresterande elever som något positivt, då det är ett tecken på att även eleverna med särskild begåvning fått möjlighet att utvecklas. Det är av stor vikt att skolpolitiken syftar till att ge varje elev möjligheten att nå sin fulla potential snarare än att jämna ut klyftan mellan de som presterar bäst och de som presterar sämst.

TIDIGARE BETYG

Sedan läsåret 2012/13 ges elever betyg från årskurs sex i alla ämnen, förutom i språkvalet där eleven får betyg först i årskurs 7.

När lärare regelbundet ska sätta betyg på elevernas prestationer tvingar det läraren att på allvar reflektera över elevens kunskapsnivå och utmaningar. Läraren kan då inte välja att blunda för om någon elev hamnat efter. Det gör betyg till ett viktigt verktyg för att i tid upptäcka om det är någon elev som hamnat efter och behöver extra stöd. Betyg ger även eleven och dess vårdnadshavare en tydlig bild av hur eleven presterar och visar tydligt på hur egen ansträngning ger resultat. I läroplanen står det att det är lärarens uppgift att utvärdera elevernas skolresultat och att kommunicera dessa till eleven och dess vårdnadshavare. Den understryker även att detta är av extra stor vikt om en elev riskerar inte att nå upp till kraven för godkänt². Redan innan eleven officiellt får betyg sker denna kommunikation - ofta i samband med utvecklingssamtal.

Det vanligaste argumentet mot tidigare betygssättning är att det är stressande för eleverna att få sina prestationer bedömda - framförallt i yngre åldrar. Det sker dock redan idag - exempelvis i samband med utvecklingssamtal. De elever som blir stressade av betyg blir sannolikt även stressade av att under ett utvecklingssamtal få sina prestationer bedömda. Betyg är endast ett tydligare sätt att utvärdera kunskaper. Genom hela livet blir man bedömd utifrån sina prestationer - oavsett om det handlar om bedömning av matematikkunskaper i årskurs ett, en tentamen på universitetet eller i samband med en löneförhandling på jobbet. Detta kan självklart vara stressande men är direkt nödvändigt för den personliga utvecklingen.

FLER UNDERVISNINGSTIMMAR

För att förbättra svenska skolresultat krävs det dels att undervisningen förbättras och på det sättet utnyttjar varje undervisningstimme bättre - men också att antalet undervisningstimmar ökar.

1 <http://www.compareyourcountry.org/pisa/country/SWE>

2 <https://www.skolverket.se/elever-och-foraldrar/betyg-1.235524>

Ett sätt att öka antalet undervisningstimmar är att tidigarelägga skolstarten med ett år. Elever skulle då börja första klass redan året de fyller sex år istället för sju som i dagsläget. Det skulle ge eleverna ett helt år undervisning mer än idag. För att ytterligare öka antalet undervisningstimmar bör antalet lovdagar ses över och minskas - framförallt borde sommarlovet kortas ner.

ANTAGNING OCH ANSÖKAN TILL GRUNDSKOLAN

Forskning visar att skolval och den konkurrens mellan olika huvudmän det medför har positiva effekter på utbildningskvaliteten. När eleverna har möjlighet att söka sig till en annan skola tvingas skolorna leverera högre kvalitet för att locka elever till just deras skola.¹

Trots de positiva effekter det fria skolvalet visat är det fortfarande en omdebatterad fråga och många, framförallt på vänsterkanten, argumenterar för att avskaffa det fria skolvalet med hänvisning till att det leder till ökad segregation.

Så länge Sverige har en boendesegregation likt idag där det skiljer mycket i utbildningsnivå och inkomst mellan olika bostadsområden kommer dock närhetsprinciper vara en starkt bidragande faktor till segregation i skolan. I ett system där elever blir placerade i den skola som ligger närmast hemmet blir det enda sättet att säkerställa att ens barn blir placerad i den skola man önskar, att flytta. Möjligheterna att flytta för att ge sina barn en bättre utbildning varierar kraftigt beroende på familjers ekonomi och det är därför osannolikt att ett system likt detta skulle leda till mindre segregation.

Skolvalet är så pass viktigt att alla borde göra ett aktivt val, i form av ett obligatoriskt skolval.

För kommunala skolor är det kommunen som avgör hur många elever som får plats på en skola, för friskolor är det huvudmannen som fattar detta beslut. När fler elever än det finns plats för önskar att gå på en särskild skola sker urvalet av vilka som får en plats utefter bestämda principer. För kommunala skolor ska kommunen främst utgå från närhetsprincipen vilket innebär att eleven ska få en plats på en skola som ligger nära hemmet - detta behöver dock inte alltid innebära den skola som ligger närmast. Utöver detta ges också förtur till elever som gått i förskoleklass på skolan. När söktrycket är för högt till friskolor är det skolan som gör urvalet. Detta urval får endast ske på grunder som godkänns av skolinspektionen. Dessa principer är: syskonförtur, anmälningsdatum, geografisk närhet, förtur för de elever som gått i förskoleklass på skolan samt andra faktorer som exempelvis pedagogiska samband som Montessori eller Waldorf².

Friskolorna bör få göra urvalet även på andra grunder än dessa. Ett exempel är att friskolor ges rätten att göra urvalet till högstadiet baserat på elevernas slutbetyg från mellanstadiet.

RÄTTVISA BETYG

Idag finns möjligheten att överklaga myndighetsbeslut. Anser man att exempelvis Skatteverket, Försäkringskassan eller Migrationsverket tagit ett felaktigt beslut har man möjlighet att överklaga beslutet och få det prövat i Förvaltningsrätten³.

1 https://www.svensktnaringsliv.se/migration_catalog/Rapporter_och_opinionsmaterial/Rapporter/kontrollerat-skolvalpdf_640615.html/BINARY/Kontrollerat%20skolval.pdf

2 <https://www.skolverket.se/regelverk/mer-om-skolans-ansvar/val-av-grundskola-1.210176>

3 <http://www.domstol.se/Myndighetsbeslut/Overklaga-myndighetsbeslut/>

Trots att även betygssättning är en myndighetsutövning ser regelverket kring betyg annorlunda ut. Ett betyg kan inte överklagas utan kan endast ändras om det innehåller ett uppenbart fel som har skrivits in av misstag eller på grund av att ny information framkommit¹. En ändring måste dock kunna ske snabbt och enkelt, därför finns det normalt sett ingen skyldighet att ändra ett betyg om det krävs en utredning för att undersöka huruvida det faktiskt ska ändras.

Att betyg inte likställs med annan myndighetsutövning är mycket märkligt och problematiskt. Betygsättning är en form av myndighetsutövning där det finns stor risk att det beslut som fattas beror på beslutfattarens relation till den beslutet berör. Ett mycket tydligt exempel är det fall som under 2016 fick stor uppmärksamhet i media då tre elever i Sollentuna fick tre olika betyg trots att de lämnade in identiska skoluppgifter².

Rimligtvis bör betygssättning likställas med annan form av myndighetsutövning och elever bör ges möjlighet att överklaga betyg.

Även om möjligheten att överklaga betyg är ett viktigt steg att ta mot en mer rättvis betygssättning så är det otillräckligt. Betygen ska bli rätt från början - utan en överklagandeprocess. Ett förslag som skulle bidra till en mer rättvis betygssättning vore att införa anonyma prov. Det vanligaste idag är att elever skriver namn på sina prov innan de lämnar in dem. Vissa skolor väljer att, för att proven ska vara mer anonyma, istället låta eleverna skriva sina personnummer på proven. Detta bidrar självklart till viss del att provet blir svårare att koppla ihop med eleven men är inte tillräckligt. Baserat på personnumret kan läraren dock se huruvida det är en pojke eller flicka som skrivit provet och det är heller inte otänkbart att läraren känner till vissa av elevernas födelsedagar och således vet vilken elev som skrivit vilket prov. Här bör istället helt anonyma prov införas. Detta skulle kunna genomföras på ett sätt liknande det som används vid tentamina vid högre lärosäten där eleven får en slumpmässigt tilldelad kod som skrivs på provet för identifiering.

1 <https://www.skolverket.se/bedomning/betyg>

2 <http://lararnastidning.se/larare-satte-tre-olika-betyg-pa-samma-uppgift/>

EN RELEVANT UTBILDNING

Så länge svensk utbildning är avgiftsfri är det också högst rimligt att politiker också styr innehållet i utbildningen till att faktiskt vara relevant. Det är till exempel sällan betygen i de estetiska ämnena som spelar stor roll vid ansökan till universitet eller som ger ett jobb. Skolan ska inte vara ett tidsfördriv, utan platsen där barn ges möjligheten att samla på sig rätt verktyg för framtiden.

Efterfrågan på arbetsmarknaden förändras med tiden och utvecklingen går snabbt. Svensk skola måste hänga med i utvecklingen. Vi kan inte stå stilla och fortsätta med gamla ämnen, kurser och kursplaner. Det räcker inte att reformera betygssystemet, vi måste förändra innehållet.

ESTETISKA ÄMNEN

Under grundskolan är varje elev garanterad 6890 timmars undervisning varav 230 timmar i Musik, 230 timmar i Bild och 330 timmar i Slöjd.

Även om det självklart kan vara roligt för eleverna att exempelvis lära sig spela gitarr, sticka halsdukar eller måla akvarellmålningar anser vi inte att det bör tillhöra skolans kärnverksamhet, det bör snarare ses som fritidsaktiviteter. Det är hög tid att svensk skola får ett tydligare fokus på kunskap - då är det viktigare att eleverna lär sig matematik än att virka grytlappar.

Därför bör kurserna musik, bild och slöjd plockas bort från de garanterade undervisningstimmarerna. Huvudmannen bör dock fortfarande få erbjuda dessa kurser om denne så önskar - de timmar som läggs på dessa ämnen ska dock alltid ligga utanför de garanterade timmarna. De timmar som idag läggs på dessa ämnen bör fördelas över de andra ämnena.

Under högstadiet och gymnasiet bör inte heller dessa kurser finansieras med skattepengar. Vill huvudmannen erbjuda eleverna dessa kurser måste finansieringen därför lösas på annat sätt - exempelvis genom donationer eller kursavgifter.

HEM- OCH KONSUMENTKUNSKAP

Att varje elev ska få grundläggande kunskaper som den kan behöva i livet är självklart. Här spelar kursen Hem- och konsumentkunskap en stor roll där varje elev är garanterad 118 timmar undervisning.

Idag består dock majoriteten av denna kurs av matlagning och många vittnar om hur ett flertal av lektionerna under mellanstadiet ägnats åt att hacka fruktsallad.

Som centralt i kursen hem- och konsumentkunskap listar skolverket exempelvis "Hur man kan arrangera måltider och måltidens betydelse för gemenskap och välbefinnande", "Jämförelser av recept och beräkning av mängder vid matlagning", "Skapande av egna recept" samt "Arbetsfördelning i hemmet ur ett jämställdhetsperspektiv"¹. Att lära ut detta bör inte vara skolans uppgift utan bör snarare ses som vårdnadshavarens ansvar. Matlagning och denna typ av kunskapsmål bör inte ingå i hem- och konsumentkunskapen utan att denna kurs istället bör syfta till att ge eleverna kunskap i exempelvis hur man deklarerar. Vidare bör inte kursen, om

¹ <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/hem-och-konsument-kunskap>

matlagningsmomentet försvinner, kräva lika mycket undervisningstid och därmed kan antalet undervisningstimmar minska.

ELEVENS VAL

Under grundskolan är alla elever garanterade 6890 undervisningstimmar. Av dessa utgörs 382 timmar av Elevens val¹ - timmar då det finns flera olika kurser för eleverna att välja mellan. I grund och botten är tanken om valfrihet i skolan något positivt och dessa timmar skulle kunna vara en stor tillgång där varje elev skulle kunna få möjligheten att lägga mer tid på särskilda ämnen. Detta vore bra både för de elever som har svårigheter i ett särskilt ämne och behöver extra tid för uppnå godkänt-nivå och för de elever med särskild begåvning som då skulle få möjlighet att utvecklas ytterligare.

Det finns dock ett stort problem med konceptet Elevens val: att de valbara kurserna ofta helt eller delvis består av kurser vars relevans kan ifrågasättas. Ett exempel på detta är teater, Friluftsliv med fiske och podcast som erbjuds vid Grubbeskolan i Umeå.² Kurser likt dessa bör endast och enbart vara något den intresserade kan ägna sig åt på fritiden - inte något som erbjuds på skoltid i ett skattefinansierat skolsystem.

Elevens val bör därför i sin nuvarande form avskaffas och istället ersättas av valbara timmar där elever kan välja att få extra undervisning i exempelvis matematik, svenska, engelska, naturvetenskap eller programmering.

1 <https://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/timplan/timplan-for-grundskolan-1.159242>

2 <http://www.skola.umea.se/grubbeskolan/omoss/elevensval.4.335090d71518db0a40f401b.html>

GYMNASIESKOLAN

Gymnasieutbildningen är idag näst intill nödvändig för att ha en chans att konkurrera på arbetsmarknaden. Dock ska inte åren på gymnasiet bli ett väntrum utan en språngbräda till arbetslivet eller till högre studier.

Det är förödande om nyexaminerade studenter efter tre år på ett yrkesförberedande program inte får jobb på grund av att de inte har rätt kompetens inom yrket för att kunna få en anställning. Eller om en elev på ett studieförberedande program tappar intresset för att man tvingats läsa kurser man inte alls har intresse eller nytta av.

Vi får aldrig glömma syftet med gymnasieutbildningen. Det ska inte vara en box man gömmer undan ungdomar i under tre år för att hålla de sysselsatta, gymnasieskolan ska vara fylld av framtidshopp, engagemang och kunskapstörst.

YRKESFÖRBEREDANDE GYMNASIEUTBILDNINGAR

Enligt Skolverkets statistik över hur stor andel av eleverna som fick en gymnasieexamen läsåret 2015/16 fick 90,8 % av de elever som läste en högskoleförberedande gymnasieutbildning det, medan motsvarande siffra för de elever som läste en yrkesförberedande gymnasieutbildning endast var 87,3 %. En skillnad på 3,5 procentenheter som är ett tydligt tecken på att de yrkesförberedande utbildningarna måste förändras.

För det första bör själva utformningen på de yrkesförberedande utbildningarna ändras. Alla vill inte bli akademiker. Den som vill jobba som exempelvis rörmokare eller frisör ska därför inte heller vara tvungen att läsa in behörighet till högskolan utan enbart behöva läsa de kurser som anses relevanta för deras framtida yrke. Ett argument som ofta lyfts mot detta förslag är att den som väljer en yrkesförberedande gymnasieutbildning inte ska tvingas stänga dörren till att i framtiden kunna studera vidare vid ett högre lärosäte. Det viktiga här är därför att man ska ha möjlighet att komplettera och läsa till kurser i efterhand.

För det andra bör man förändra den syn som finns på hur elever i yrkesförberedande utbildningar ska lära sig sitt framtida yrke. Idag byggs exempelvis verkstäder och storkök upp på skolor - något som är både kostsamt och ineffektivt. Här bör vi istället hämta inspiration från Tysklands lärlingssystem. Tyska yrkesförberedande gymnasieutbildningar är uppdelade så att en tredjedel av utbildningen sker genom traditionell klassrumsundervisning och två tredjedelar sker i företagsverksamheter. För detta betalar företagen en låg ersättning till lärlingarna¹.

EN MER INDIVIDANPASSAD GYMNASIESKOLA

Alla individer är inte lika och att försöka stöpa alla i samma form är således inte en bra idé om man vill låta alla elever nå sin fulla potential.

När elever ska välja gymnasieutbildning finns det många olika utbildningar att välja mellan. När utbildningen börjat finns det däremot relativt liten möjlighet att påverka sin utbildning. Det finns

1 https://www.svensktnaringsliv.se/regioner/stockholm/larlingssystem-i-varldsklass-sa-gor-tyskarna_601049.html

valbara poäng där eleven själv kan välja mellan olika kurser - men för den elev som vill byta ut en kurs som ingår i programmet finns det inga möjligheter till. Möjligheterna till detta bör bli större. Om varje elev ska ha möjligheten att nå sin fulla potential bör denne också i större utsträckning kunna påverka innehållet i sin gymnasieutbildning för att lära sig mer i vissa ämnen. Exempelvis borde en elev som läser det naturvetenskapliga programmet kunna byta ut en språkkurs mot en kurs i biologi. Ett argument som ofta lyfts mot detta är att det skulle kunna påverka elevers högskolebehörighet. Vid ansökan till högre utbildning ställs dock krav på att eleven besitter grundläggande högskolebehörighet och ofta även krav på särskilda kurser som eleven ska ha klarat under gymnasiet för att vara behörig. Krav ställs däremot aldrig på att en elev ska ha läst ett särskilt program på gymnasiet. Därför bör det inte anses orimligt att elev i samråd med studievägledare och, i de fall eleven inte är myndig, vårdnadshavare skulle kunna fatta beslut om att byta ut kurser i gymnasieutbildningen.

En annan förändring som skulle underlätta för mer individanpassade gymnasieutbildning är regelverket kring att läsa utökat program under gymnasiet. Den elev som vill läsa fler gymnasiepoäng än de 2500 poäng som ingår i en gymnasieutbildning kan ansöka om att få läsa ett utökat program. Regelverket kring detta är dock stelbent och bör förenklas. Utökat program kan bara beviljas för en hel kurs och inte delar av en kurs. Exempelvis kan en elev som läst 2450 gymnasiepoäng och vill läsa en kurs på 100 gymnasiepoäng enligt dagens regelverk inte ansöka om att få läsa halva kursen som utökat program och halva som en del av de 2500 poäng gymnasieutbildningen alltid innehåller. För att kunna läsa denna kurs måste eleven först läsa en kurs på 50 gymnasiepoäng för att sedan ansöka om att läsa 100 poäng utökat program.

GYMNASIEARBETET

Till skillnad från andra gymnasiekurser som bedöms enligt betygsskalan A-F där A är högsta betyg och F innebär ej godkänt bedöms gymnasiearbetet endast med E eller F - alltså godkänt eller ej godkänt. Detta innebär att det för denna kurs till skillnad från andra kurser inte syns huruvida en elev precis uppnått gränsen för godkänt eller ansträngt sig och uppnått detta med god marginal. Vilka betyg en elev får i gymnasiet har stor påverkan på dennes framtid, det avgör vilken högre utbildning som går att bli antagen till och vilka jobb man kan söka. Att anstränga sig för att nå högre än godkänt lönar sig därför i andra kurser - men inte i gymnasiearbetet. Detta trots att Skolverket själva säger att "Det är med gymnasiearbetet eleven knyter ihop sina studier på programmet och visar att hon eller han är förberedd för yrkesliv eller högskolestudier".

Hårt arbete och ansträngning bör alltid löna sig - därför bör gymnasiearbetet bedömas med samma betygsskala som andra gymnasiekurser.

1 <https://www.skolverket.se/skolformer/gymnasieutbildning/gymnasieskola/gymnasiearbetet>

FINANSIERING

Vi som tror på frihetliga värderingar förespråkar ofta att det är de som nyttjar en tjänst som också ska betala för den och inte skattebetalarna – det gäller även utbildning till viss mån.

Vi är många som anser att ett barns skolgång bör finansieras i högre utsträckning av de vårdnadshavare som har möjlighet till det. Tanken om att alla barn, oavsett socioekonomisk bakgrund, ska ges möjligheten att utbilda sig är djupt rotad i det svenska samhället, men en högre självfinansieringsgrad för de som har de ekonomiska förutsättningarna skulle vara en rimlig reform.

FÖRSKOLAN

Anna Kinberg Batra föreslog i sitt första sommartal som partiledare för Moderata Samlingspartiet ett införande av allmän, avgiftsfri, förskola från 2 års ålder¹ - ett förslag som Moderata Ungdomsförbundet måste stå upp emot. Detta beror på två olika faktorer som båda leder tillbaka till vår syn på människans frihet.

Den första är att det inte ska vara upp till politiker att bestämma hur barn uppfostras. Detta bör, självklart under förutsättningen att barnets rättigheter inte kränks, vara upp till barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare. Att tvinga in alla barn i en allmän förskola vore därför fel väg att gå.

Den andra anledningen leder tillbaka till att skattebetalarna inte ska betala för mer än det mest nödvändiga och grundprincipen att den som nyttjar en tjänst själv bör finansiera den. De som inte kan eller vill skaffa barn bör därför inte tvingas betala för att andras barn ska få gå i en avgiftsfri förskola.

En bättre väg att gå vore att avskaffa den allmänna förskolan och istället lämna frågan om barnpassning helt till marknaden och fria individer. På det sättet skulle sannolikt flera olika typer av barnomsorg växa fram och vårdnadshavare skulle kunna välja den typ av barnomsorg som passar just dem. För att det inte ska bli en klassfråga huruvida man har råd med barnomsorg eller inte kan barnomsorg eventuellt omfattas av RUT-avdraget.

AVGIFT FÖR UNDERVISNING

Ett steg på vägen vore att öppna upp för att låta friskolor ta ut en avgift för undervisningen. På det sättet skulle alla elever fortfarande ha tillgång till utbildning men de som har möjlighet och vill betala för sina barns utbildning skulle kunna göra det.

BARNBIDRAGET

1937 infördes ett behovsprövat barnbidrag som 1948 gjordes om till ett allmänt bidrag som betalas ut till alla svenska barnfamiljer. När barnet fyller 16 år upphör utbetalningen av barnbidrag och ersätts med ett studiebidrag som betalas ut till de ungdomar som studerar. Detta bidrag kan dock dras in om

1 <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/kinberg-batras-forsta-sommartal>

eleven skolkar - vilket ger incitament för eleverna att närvara vid undervisningen¹.

Barnbidraget skulle kunna upphöra i samband med att barnet börjar första klass och redan då ersättas av studiebidraget och därmed vara beroende av elevens närvaro. Detta skulle skapa ekonomiska incitament för föräldrarna att se till att barnet är i skolan när det ska. Detta skulle kunna leda till att även de föräldrar som idag inte engagerar sig i sina barns skolgång skulle ta ett större ansvar för att deras barn inte skulle skolka.

SKOLMAT

Kostnadsfri skolmat i grundskolan har länge setts som en självklarhet i Sverige och att ens ta upp frågan för diskussion upprör många.

I Sverige har vi en avgiftsfri skola där eleverna får tillgång avgiftsfri undervisning och inte heller behöver finansiera böcker eller annan materiel själva. Utöver detta får alla elever i grundskolan dessutom avgiftsfri skolmat. För gymnasieelever får kommunen besluta om huruvida de erbjuder avgiftsfri skolmat eller om de tar ut en avgift för denna².

Kostnaden för elevernas skolmat varierar från kommun till kommun. Vissa kommuner lägger ca. 8-10 kr medan andra lägger 12-13 kr - snittet ligger på ungefär 10-11 kr³.

Skolmaten bör inte längre ska vara offentligt finansierad utan att vårdnadshavarna får betala en avgift för att deras barn ska få äta skolmat.

1 http://www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0001_2008K04_TI_08_A05TI0804.pdf

2 <https://www.skolverket.se/regelverk/juridisk-vagledning/avgifter-i-skolan-1.169818>

3 <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/uppsala/terminsstart-fa-koll-pa-skolmaten>

HÖGRE UTBILDNING OCH FORSKNING

Det är ingen överdrift att säga att en fungerande högskolesektor är en av grundbultarna i ett väl fungerande samhälle. För utan läkare, sjuksköterskor, civilingenjörer, lärare och jurister stannar Sverige. Att högskolan och utbildandet av morgondagens arbetskraft är viktig understryks inte minst av högskolesektorns budget där ca 72 miljarder lades på utbildning och universitetsforskning 2017. Men ger den svenska, högre utbildningen valuta för pengarna och hur kan den svenska högre utbildningen och forskningen förbättras?

Fokus för den högre utbildningen och forskningen måste vara att kvaliteten ska öka. Här ser vi att ett av de främsta problemen i svensk högskola idag är den stora mismatchningen mellan utbildning och arbetsmarknad.

Vi behöver en högskolesektor som dels möter arbetsmarknadens krav när det kommer till lärare, läkare, ingenjörer, arkitekter, fysiker, ekonomer, jurister och alla andra yrken som efterfrågas. Men också en högskolesektor där just det högre i högre utbildning tas tillvara och gör Sveriges högre utbildning internationellt konkurrenskraftig. Samtidigt behöver högskolesektorn och forskningen stå redo att ta hand om det vi ännu inte vet. Något som kan låta oöppbart och dumt, men som i själva verket är fullkomligt vettigt just för att vi lever i en tid definierad av snabb utveckling och högre konkurrens än någonsin tidigare.

I följande avsnitt presenteras därför förslag både på hur kvaliteten kan höjas i högskolan genom färre studieplatser, mer lärarledd tid och hur högskolan kan dra nytta av ökad digitalisering och internationalisering. Exempel på alternativa finansieringsmöjligheter presenteras också, både gällande studentens ansvar för sin egen ekonomi och tillhandahållandet av högre utbildning samt högskolesektorns och forskningens finansiering. Även behovet av ökad arbetsmarknadskoppling samt ökad autonomi tas upp.

Det ska understrykas att målet, på lång sikt, är en privat högskolesektor där inga universitet eller högskolor kontrolleras av staten eller myndigheter. Vägen dit är dock mycket lång och ett system där högskolan och forskningen är självständig gentemot staten kräver framför allt avsevärt andra finansieringsmöjligheter och kvalitetssäkring.

FINANSIERING AV SVERIGES UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR

I dagsläget motsvarar statlig finansiering av högskola och forskning cirka 80 procent av högskolans totala budget. Högskolornas intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå uppgick 2015 till 38,8 miljarder kronor¹. 43 procent utgjordes då av direkta statsanslag vilka lärosätena till stor del själva fick bestämma över hur de ska användas. Resten kommer huvudsakligen från forskningsbidrag.

Sverige avsätter nästan fyra procent av bruttonationalprodukten (BNP) till forsknings- och utvecklingsarbete². Mellan 2005 och 2015 har medlen till svensk forskning ökat från de flesta finansiärer³. Bl.a. från staten som ger direkta stöd via direkta statsanslagen, via forskningsråd samt från olika myndigheter, även från privata stiftelser och icke vinstdrivande organisationer. Forskningsmedlen från EU har också ökat sedan 2005.

Den högre utbildningen bör inte ske i statlig regi men det är en vision snarare än ett mål som kan genomföras på kort tid så länge finansieringen av högskolan ser ut som den gör idag. Ett steg i rätt riktning är att öppna upp för fler alternativa finansieringsmöjligheter av högre utbildning och forskning.

Vanligt förekommande i USA och delar av Asien är sponsring av specifik utbildning eller lärosäten⁴. Ett annat vanligt förekommande finansieringssystem i USA är fundraising⁵ som ofta kräver ett tätt samarbete med alumniverksamhet, något som idag knappt existerar vid svenska lärosäten. Donationer förekommer i varierande grad i såväl Europa som USA och beror till stor del på skattemässig behandling⁶. Andra förekommande finansieringsmöjligheter som också förekommer i USA är samverkansprojekt där utomstående aktörer ställer upp med tid, arbetskraft, råd, know-how och ibland medfinansiering^{7,8}.

Gällande forskning behöver den svenska forskningen i allt högre grad finansieras privat. Här spelar näringslivet och företag en stor roll. Exakt hur samarbetet mellan högskolan och näringslivet ska gå till bör inte bestämmas från politiskt håll, men att en större del av svensk forskning behöver ske med hjälp av privata initiativ och finansiella medel är en nödvändighet för att svensk forskning både ska kunna hålla hög kvalitet och fylla ett syfte.

STUDENTEKONOMI

Högre utbildning är en investering som antingen kan betala av sig i att studenten som erhåller utbildningen kommer steget närmare drömjobbet, får lära sig någonting nytt eller specialisera sig.

1 <https://www.svensktnaringsliv.se/fragor/forskning/>

2 <http://www.uka.se/fakta-om-hogskolan/universitet-och-hogskolor/hur-ser-verksamheten-ut/hur-finansieras-hogskolan.html>

3 <http://www.uka.se/fakta-om-hogskolan/forskning.html>

4 <https://www.theguardian.com/education/2017/aug/21/social-mobility-and-improving-access-to-britains-universities>

5 <http://fundraising.net/>

6 information/howfinanceworks/higher_education/money

7 <https://college.harvard.edu/financial-aid>

8 <https://www.sheffield.ac.uk/finance/staff->

Olikt nästan alla andra länder i världen får svenska studenter studiebidrag¹, det vill säga pengar från staten som inte kräver återbetalning eller att studenten gör mer än att få godkända betyg på sina kurser.

Dålig ekonomi, svårt att finna bostad och psykisk ohälsa på grund av stress och tajt ekonomi är vanliga argument som inte minst vänstern² ofta lyft fram legitima orsaker till att studenter utöver skattefinansierad utbildning också ska få studiebidrag. Studenter har idag möjlighet att få utbetalt 10016 kr i månaden (se tabell där bidragsdelen och lånedelen redovisas). Detta att jämföra med existensminimum där en vuxen erhåller 4734 kr utöver boendekostnaden³. Möjligheterna till studielån bör istället utökas varpå studenterna kan betala tillbaka pengarna de behövt under studietiden, samtidigt som bidragsdelen skulle tas bort. Detta för att det inte är rimligt att andra hårt arbetande människor ska betala för blivande akademikers val.

Så här mycket får du i bidrag och lån

	1 vecka, kr	4 veckor, kr	20 veckor, kr
Bidrag	712	2 848	14 240
Lån	1 792	7 168	35 840
Totalt	2 504	10 016	50 080

Källa: <https://www.kronofogden.se/Hurmycketfardubehalla.html> <http://www.csn.se/hogskola/hur-mycket-kan-du-fa/belopp-heltid-1.2560>

Idag tas alla frågor rörande studiebidrag och studielån om hand av myndigheten Centrala studiestödsnämnden (CSN), en svensk myndighet under utbildningsdepartementet⁴. Att en myndighet har till uppgift att ge studenter bidrag och lån under studietiden⁵ är inte försvarbart från ett moderat, liberalkonservativ synvinkel och därmed inte heller från ett marknadsmässigt. Istället bör privata banker erbjuda studielån, det vill säga lån med låg ränta som görs tillgänglig för personer som studerar. Studielånen bör inte heller gå att skrivas av efter en längre tid vilket idag ibland är fallet⁶.

Genom att minska bidragsdelen och utöka lånedelen studenterna ska betala tillbaka till staten blir diskussionen kring fribelopp ännu mer märklig än den är idag. Idén om att studenter inte ska arbeta under studietiden är fel både ur arbetsmarknadssynpunkt, ekonomisk synpunkt och gällande studenternas frihet⁷. Därför bör fribeloppet helt tas bort.

Likt andra länder, exempelvis USA och Storbritannien⁸, bör svenska studenter i större utsträckning ha möjlighet att söka stipendier både inför studier och forskningsprojekt. Detta är någonting som är omöjligt att genomföra från politiskt håll, men trösklarna för att donera och spara pengar bör sänkas så att det blir enklare att förvalta kapital exempelvis framtida stipendiater kan komma att ha nytta av.

1 <http://www.csn.se/hogskola/hur-mycket-kan-du-fa/inkomst-fribelopp/1.2568>

2 <http://www.aftonbladet.se/debatt/a/02Vko/hoj-bidrag-till-familjer-och-studenter--nu>

3 <https://www.kronofogden.se/Hurmycketfardubehalla.html>

4 <http://www.csn.se/om-csn>

5 <https://www.sydsvenskan.se/2017-08-27/v-studiebidraget-hojs-med-300-kronor>

6 <http://www.csn.se/aterbetala/avskrivning>

7 <http://www.csn.se/hogskola/hur-mycket-kan-du-fa/inkomst-fribelopp/1.2568>

8 <https://www.timeshighereducation.com/student/best-universities/best-universities-europe>

STUDIEAVGIFTER

Åtgärder måste tas gällande finansieringen av högskolesektorn och en väg dit är att införa självfinansiering på 10-20 procent av utbildningens kostnad. Det skulle innebära cirka 6000 kr per år för en student som läser samhällsvetenskap, 12 500 kr per år för en läkarstudent och 60 000 per år för en student som studerar media.

Genom att införa studieavgifter och på så vis öka självfinansieringsgraden för studenter skulle större incitament skapas till:

1. Att läsa någonting som både intresserar studenten och som man räknar med kommer ge mervärde framöver. Chansen att studenten väljer en utbildning som den verkligen vill jobba med ökar därför.
2. Ett större ägarskap och ansvarstagande kring sin utbildning kunde skapas genom att öka självfinansieringsgraden i delar av sin utbildning. Någonting som både skulle öka studentens krav på utbildningen och vilja att få ut det mesta av den.
3. Sverige skulle locka till sig studenter på samma finansiella villkor som många andra länder i EU, någonting som tillsammans med förbättrad kvalitet i högskolan.

Att studenter bekostar hela eller delar av sin utbildning är inte ovanligt utan förekommer i majoriteten av europeiska länder¹. Andel studenter som betalar avgifter i EU (administrativt/ och/eller för studier) år 2014 var:

Många studenter från andra länder än EU/EES väljer att studera vid svenska universitet och högskolor. För dessa studenter får de högre lärosätena idag ta ut studieavgifter - de får dock enbart vara självfinansierande. Här bör fri prissättning gälla för att universiteten och högskolorna ska få ökade incitament att förbättra kvaliteten på den utbildning de erbjuder.

1 <http://www.saco.se/globalassets/saco-studentrad/rapporter/myter-och-sanningar-om-studieavgifter.pdf>

Den politiska skiljelinjen som ofta uppenbaras är olika aktörers rättviseuppfattning. Det ska alltid löna sig att göra rätt för sig. En hårt arbetande sjuksköterska ska exempelvis inte behöva finansiera andras levnadsväl att bli akademiker. Frågan kring studieavgifter och självfinansiering av högre utbildning kokar därför ner till frågor rörande studiemedelssystem, skattenivåer, lönestruktur, m.m. Ska man finansiera en del eller hela sin utbildning ska det också löna sig¹.

Exempel på system för studieavgifter är att studenten betalar innan påbörjad kurs eller utbildning, en summa efter en viss tids utbildning eller att studieavgifterna beror på studenten eller studentens familjs samlade ekonomiska tillgångar (förmögenhetsprövning). Systemet som på kort sikt ändå skulle vara bäst i Sverige förutsatt dagens finansiella struktur vore terminsavgifter där studenterna får möjlighet att ta lån motsvarande summan de ska betala terminsvis.

NEDSKÄRNING AV HÖGSKOLESEKTORN

Utbildningsområde	Ersättning per helårsstudent 2016, kronor	Ersättning per helårsprestation 2016, kronor	Fördelning av helårsstudenter 2015, procent
Humanistiskt, samhällsvetenskapligt, teologiskt, juridiskt	30 843	20 098	41,0 %
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt	52 593	44 352	33,2 %
Vård	55 913	48 427	8,0 %
Medicinskt	62 481	75 999	6,5 %
Undervisning*	37 515	39 301	5,0 %
Övrigt	42 237	34 310	1,9 %
Verksamhetsförlagd utbildning**	53 165	51 582	1,5 %
Design	149 034	90 801	0,7 %
Musik	128 575	81 295	0,7 %
Odontologiskt	46 238	53 862	0,6 %
Idrott	108 586	50 249	0,5 %
Konst	211 578	90 834	0,3 %
Media	302 363	242 205	0,1 %
Teater	296 289	147 578	0,1 %
Dans	208 380	115 142	0,1 %
Opera	306 407	183 296	0,0 %

Ersättningsbelopp, 2016.

Likt bilden ovan visar kostar olika typer av utbildningar olika mycket pengar. Medicinsk och naturvetenskapliga utbildningar (läkare, civilingenjörer m.fl.) är i regel mer kostsamma än humanistiska och samhällsvetenskapliga utbildningar (statsvetare, genusvetare, socionomer m.f.)². Dessa typer av "billiga" högskoleplatser som sällan kräver mycket mer än en föreläsare, egen studietid och salstentor benämns ofta som "torra platser". Att utöka antalet torra platser på en fakultet kräver i regel inte större ekonomiska eller resursmässiga satsningar.

Resultatet av detta blir bland annat att antalet torra platser utökas mer än vad som egentligen efterfrågas av arbetsmarknaden eller för den delen av blivande studenter. Konsekvensen av

¹ <https://www.svd.se/m-studenter-har-fel-om-studieavgifter>

² <http://www.uka.se/download/18.709bb0d015af4e7abf349e/1490266525324/statistisk-analys-2017-03-15-arsredovisningar.pdf>

detta kan bli att nyexaminerade studenter inte finner ett jobb som matchar deras kompetens då arbetsmarknaden är för liten. Att antalet studieplatser ökar utan att den lärarledda tiden eller övriga studentresurser ökar kan även resultera i att utbildningens kvalitet riskerar att sänkas samt att studenterna som antas till utbildningen egentligen saknar kompetensen eller förkunskaperna utbildningen kräver. Ett undantag är juristutbildningen där både söktrycket in på utbildningen samt efterfrågan på arbetsmarknaden är mycket hög.

Utbildning i exempelvis statsvetenskap, historia, litteraturvetenskap på universitet ska vara elitutbildningar med höga krav både på kunskap och förmåga men även på ett genuint intresse för ämnet hos studenten.

Platserna på humanistiska och samhällsvetenskapliga utbildning bör bli färre. Konkurrensen på de befintliga platserna skulle på så vis öka samtidigt som resurserna skulle kunna användas för att exempelvis ge mer lärarledd undervisningstid och mer fokus på prestation från studenterna under hela kursen. Exempelvis genom seminarieredovisningar, caseövningar och flipped classroom¹.

1 <https://www.utbildning.se/inspiration/artiklar/blended-learning-flipped-classroom-9179>

BILDNING

En anledning till att bildning ofta faller mellan stolarna kan vara för att målet med bildning sällan är lika tydligt som målet med utbildning. Medan utbildningen ofta har en bestämd och begränsad yrkeskompetens i sikte saknar bildningen som koncept ett egentligt mål utan är snarare ett verktyg att analysera och förstå fakta. Bildning måste alltid sättas i samband med enskilda individer eller grupper och deras särskilda förutsättningar och önskemål.

Men bildning är inte alltigenom subjektiv. Det finns olika yttre mål för bildningsprocessen. Det debatteras ivrigt vad som krävs för att en människa skall bli bildad. Bildning förutsätts t.ex. ge orientering i tillvaron¹. Den kräver därför mångsidighet och ses ofta som motsats till specialisering. Under de senaste årtiondena har diskussionen om bildning liksom om allmänbildning åter tagit fart, framför allt i relation till att begreppet utbildning har också börjat diskuteras.

Anledningen till att diskussionen kring bildning är relevant att presentera i denna rapport är för att vi i väldigt liten utsträckning vet vad som kommer krävas på morgondagens arbetsmarknad. Man ska därför inte negligera de analysverktyg bildning kan ge människor på en arbetsmarknad som kan kräva betydligt mer än bara yrkeskompetens. Att bildning och bildningsämnen negligerats har slagit mot kvaliteten och därigenom användningen av personer som studerat klassiska bildningsämnen (exempelvis språk, idéhistoria, litteraturkunskap och filosofi).

Med anledning av detta behövs politik som inte förkastar bildning bara för att det inte direkt leder till jobb. Dels beror detta på att bildningsämnen negligerats i svensk högskola och därmed inte längre håller en hög akademisk nivå. Det blir därmed mycket svårare att tillgodose sig kunskaper från humanioraämnena på den svenska arbetsmarknaden. Förutom att betona bildningens roll och betydelse behöver universiteten som tidigare påtalat sträva åt antalet platser så att kraven på de antagna studenterna höjs redan innan de kommer in på utbildningen samtidigt som utbildningens resurser kan läggas på en mindre grupp studenter.

Storbritannien är ett exempel där personer som studerat bildningsämnen på universitet och högskolor och där deras kunskaper tas om hand på andra sätt än vad som ofta är fallet i Sverige. Exempelvis är det inte ovanligt att personer med examen i brittisk litteratur eller historia arbetar inom finanssektorn. Möjligheten att analysera kunskap blir därigenom mer central än den faktiska yrkeskunskapen från studietiden.

1 <http://www.ne.se.ezp.sub.su.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/bildning> 2017-08-27

AUTONOMI AV SVENSKA UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR

En stor del av problemet med styrningen av högskolesektorn är att det är regeringen och riksdagen som bestämmer högskolans mål och riktlinjer. Det kan tyckas logiskt, givet att högskolesektorn finansieras till 80 procent av statliga medel¹, men är i en internationell kontext märkligt och ur aspekten om en fri, högre utbildning knappast önskvärt. I stor utsträckning behöver universiteten inte ens redovisa vad de lagt statliga medel på².

Därför krävs större möjligheter till autonomi av svenska högskolor och universitet, dels gällande finansieringen och dels gällande styrning. En mer självständig högskolesektor bör vara målet och vägen dit kantas av tydliga åtgärder som skulle innebära både en liberalisering och akademisering av högskolan.

Högskolorna bör själva ha möjligheten att välja lärosätets högsta administrativa och pedagogiska ledare, rektorn. Så fungerar det inte idag och det mest problematiska med att rektorerna tillsätts av regeringen är att högskolans interndemokrati slås ur spel och att den ledare fakulteterna och institutionerna helst själva skulle vilja se i värsta fall väljs bort mot den regeringen väljer på akademiska meriter och utifrån partipolitiska preferenser. Rektorn väljs därmed för att förverkliga regeringens mål istället för att verka för universitetets intressen och interna mål.

Vilka kurser och utbildningar universiteten väljer att undervisa i och hur dessa ska vara utformade ska i större utsträckning avgöras av universiteten och högskolorna snarare än bestämmas av regering och riksdagen.

Ännu ett steg i riktningen åt en mer självständig högskolesektor är att förändra antagningsprocessen. Med undantag för ett fåtal praktiska och/ eller yrkesförberedande utbildningar sker antagningen till högre utbildning idag endast via betyg, resultat vid högskoleprovet och i vissa fall (främst inom vård och omsorg) tidigare yrkeserfarenhet eller kunskap som kan innebära behörighet. Problemet detta orsakat för attraktiva utbildningar där studenterna som söker redan har högsta betyg från gymnasiet är dels att studenterna kan antas till lärosätet på lotten och dels att de mest lämpade och motiverade studenterna därmed kan gå miste om sin plats på utbildningen.

Därför borde högskolorna själva få bestämma hur antagningsprocessen bör gå till. Både i hopp om att komma åt de studenter som passar bäst för den specifika utbildningen och för att studenterna ska kunna få visa mer av sig själva än bara sina betyg inför en utbildning som kan komma att ta dem steget närmare drömjobbet. Exempel på antingen komplement till den grundläggande högskolebehörigheten kan vara intervjuer, personliga brev, meriter, ideellt engagemang, tidigare studier av relevans m.m.

Att tidigt matcha studenter med utbildning skulle dessutom synliggöra studentens förväntningar på utbildningen och högskolans krav på studenten, någonting som i längden skulle kunna minska missmatchningen och avhoppet från högskolan och utbildningar.

1 <http://www.uka.se/om-oss/publikationer--beslut/rapporter/rapporter/2015-06-02-arsrapport-2015-for-universitet-och-hogskolor.html>

2 <http://www.uka.se/fakta-om-hogskolan/sa-styrs-hogskolesektorn.html>

Idag ansvarar universitetskanslersämbetet (UKÄ) för granskning och kvalitetssäkring av högre utbildning i Sverige¹. Det är även UKÄ som ansvarar för examenstillstånd varpå alla läroverk som vill kunna examinera granskas av UKÄ. På lång sikt bör granskning, kvalitetssäkring och tillhandahållandet av examenstillstånd inte utföras av en statlig myndighet som UKÄ. Dels för att värna om ökad autonomi och dels för att kvalitetssäkringssystemen idag inte fungerar och att de ofta avspeglar rådande politiska prioriteringar. Exempelvis understryker UKÄs nya kvalitetssäkringssystem behovet av jämställdhet, någonting som stämmer överens med den feministiska regeringen.

Idag ansvarar Universitets- och Högskolerådet (UHR) för att ta fram och rätta högskoleprovet - en uppgift någon annan än staten hade kunnat sköta. I exempelvis USA finns två olika konkurrerande 'högskoleprov'; SAT och ACT, som drivs av icke vinstdrivande bolag. En modell likt detta hade kunnat införas även i Sverige. Vi bör därför avskaffa högskoleprovet till förmån för att låta privata aktörer ta över.

1 <http://www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/sa-granskas-hogre-utbildning.html>

ARBETSANKNYTNING

En utbildning med god arbetsanknytning gynnar både studenten, lärosätet, arbetsgivare och samhället. Utbildningen blir då mer användbar i och med att det finns brister i dagens utbildningar¹.

Sverige behöver idag att fler söker till högskoleutbildningar som resulterar i fler sjuksköterskor, läkare, lärare och IT-tekniker på arbetsmarknaden^{2,3}. Idag sker många avhopp bland studenter på en specifik utbildning eller bland nyexaminerade som inte trivs eller har fel kompetens⁴. Man kan även se att det under väldigt lång tid funnits en väldig "miss-match" mellan det som människor är utbildade till eller har någon form av examen i, och de behov som finns på arbetsmarknaden. Efterfrågan på personer med en viss kompetens matchar helt enkelt inte utbudet⁵. Det gör att "enkla jobb" istället blir tagna av människor med högskoleutbildning.

Att öka arbetsanknytningen på utbildningar behöver inte vara särskilt svårt eller kräva särskilt mycket av lärosätet. Gästföreläsningar, alumninätverk, traineeprogram och studentmedarbetarplatser är några exempel som kräver olika mycket arbete från lärosätets håll men som kan resultera i att elever och studenter lockas till en specifik utbildning.

Systemet med studentmedarbetarplatser finns i dagsläget i mycket liten skala i Sverige. Systemet innebär att universitetet hjälper studenten att komma i kontakt med en arbetsgivare som erbjuder för studentens utbildning ett relevant jobb. Studenten får därmed hjälp att hitta ett extrajobb som ger både relevant yrkeserfarenhet och en extra inkomstkälla⁶. Studentmedarbetarna bör bli fler.

Att utbildning ska löna sig är en moderat grundvärdering som bottnar i att det ska löna sig att göra rätt för sig. Utifrån detta är det därför en självklarhet att det måste bli mer lönsamt att söka sig till utbildningar där efterfrågan på just den kompetensen är hög. Subventioner, bonusar eller låneavskrivningar är dock inte vägen framåt när det kommer till att locka fler att utbilda sig till lärare, sjuksköterskor m.fl. Istället bör moderata lösningar stå i centrum - skattesänkningar på arbete och mer resurser till de mest centrala områdena bland statens ansvarsområden - skolan och vården.

1 <https://www.svensktnaringsliv.se/fragor/kvalitet-i-hogskolan/>

2 <https://www.svensktnaringsliv.se/fragor/kompetensforsorjning/>

3 <http://ratio.se/app/uploads/2015/10/slutversion-arbetsloshet-vakanser-och-utbildning.pdf>

4 <http://www.regeringen.se/rapporter/2012/12/framtidskommissionen---underlagsrapport-matchning-pa-den-svenska-arbetsmarknaden/>

5 http://www.saco.se/globalassets/saco-studentrad/rapporter/2016_battre-matchning-pa-vagen-ut-i-arbetslivet.pdf

6 <https://skl.se/arbetsgivarekollektivavtal/personalochkompetensforsorjning/studentmedarbetare/fragoro-chsvaromstudentmedarbetare.6026.html>

DIGITALISERING OCH INTERNATIONALISERING

Sverige ligger i framkant både i Europa och internationellt gällande tillämpning av digitalisering i samhället. Men vi kan alltid bli bättre och gällande digitalisering i högre utbildning är det någonting som både skulle kunna öka tillgängligheten till kurser och utbildningar, samt användas på så sätt att studenterna kan lära sig mer och fördjupa sig.

Så kallade MOOC-kurser¹ (eng. Massive Open Online Course) är nätbaserade och avgiftsfria kurser som är tillgängliga för studenter över hela världen och bland annat ges av universitet som Harvard, Yale och Oxford. Likt många torra platser på svenska universitet krävs lite lärarinsats samtidigt som tusentals studenter kan delta under kurserna. Detta är inte bara ett bra exempel på hur digitalisering kan användas i högre utbildning, utan också hur svenska utbildningar kan internationaliseras med hjälp av MOOC-kurser. Här ligger exempelvis Uppsala universitet redan i framkant som i dagsläget erbjuder tre MOOC-kurser.

Ett annat alternativ vore att svenska universitet anordnade utbildningar eller kurser med högskolor från andra länder, någonting som skulle kräva både internationalisering och öka det internationella utbytet². Studenterna skulle på så vis kunna dra erfarenhet av andra universitets tankesätt utan att behöva lämna sin studieplats.

Sverige har idag fler inresande än utresande utbytesstudenter. Under 2014/2015 valde cirka 7800 studenter vid svenska lärosäten att studera utomlands³. 13 500 utbytesstudenter var inresande till Sverige⁴. Enligt statistiska centralbyrån går resorna för utresande utbytesstudenter från Sverige allt längre⁵. Från högskolornas sida är det viktigt att den svenska utbildningen håller en hög kvalitet som kan locka de bästa studenterna från såväl EU som resten av världen att vilja komma hit. De måste samtidigt ta ansvar för de utresande studenterna och kontakter med andra universitet och högskolor runt om i världen så att en hög kvalitet kan säkerställas även för de utresande studenter som åker på utbytesstudier.

1 <https://www.uu.se/om-uu/kvalitetsarbete/larande/e-larande/mooc/>

2 <https://www.uhr.se/internationella-mojligheter/internationellt-samarbete-och-utbyte/>

3 https://ec.europa.eu/education/resources/european-credit-transfer-accumulation-system_sv

4 https://ec.europa.eu/education/resources/european-credit-transfer-accumulation-system_sv

5 https://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Artiklar/Svenska-utbytesstudenter-reser-allt-langre/

